

STRUČNI OPIS POLJA "STANJE PREDMETA" U INTEGRIRANOME INFORMACIJSKOM SUSTAVU M++ (HRVATSKI POVIJESNI MUZEJ I MUZEJ GRADA ZAGREBA)

IM 43 (1-4) 2012.
IZ MUZEJSKE TEORIJE I PRAKSE
MUSEUM THEORY AND PRACTICE

JELENA BALOG VOJAK □ Hrvatski povijesni muzej, Zagreb

DAJANA BATINIĆ □ Muzej grada Zagreba, Zagreb

Uvod. Cilj je ovog rada pokazati važnost kvalitetno ispunjenog polja za opis stanja predmeta u inventarnoj knjizi, neovisno o njezinu obliku. Nakon kraćih uvodnih razmatranja o tome kako se to radilo nekada, u klasičnim knjigama, i što se promijenilo nakon uvođenja računalne obrade građe, slijedi stručna obrada samog polja *Stanje predmeta* u integriranome informacijskom sustavu M++.

Prema Zakonu o muzejima (NN 142/98), muzejska građa i muzejska dokumentacija štite se kao kulturno dobro. Dokumentacija muzejske građe i muzejskih zbirki trebala bi potpuno identificirati predmet. Podaci koji ga identificiraju, uz fotografiju, jesu naslov, naziv, podaci o njegovu autoru i nastanku, podrijetlu i uporabi te stanju, zahvatu na predmetu i smještaju.

Općenito o stanju predmeta

Polje pod nazivom *Stanje predmeta* sastavni je dio inventarne knjige muzejskih predmeta, neovisno o načinu njezina vođenja (ručno ili računalno) prema Pravilniku u sadržaju i načinu vođenja muzejske dokumentacije o muzejskoj građi (NN 108/16. rujna 2002.) i pripada skupini podataka o identifikaciji predmeta. Već pripadnost toj prvoj, najosnovnijoj skupini podataka o predmetu govori o važnosti tih podataka za cjelokupnu obradu muzejske građe.

Za identifikaciju predmeta vrlo je bitno odrediti i opisati stanje predmeta, njegovu fizičku očuvanost - izgled, jer taj podatak sadržava i posredne informacije. Podaci o stanju predmeta mnogo govore o samom predmetu i njegovu životu prije nego što je dospio u muzej. Stanje predmeta može nam govoriti o odnosu prema predmetu, tj. o tome kako je prethodni vlasnik vrednovao taj predmet, o čestoj, rijetkoj ili nikakvoj uporabi predmeta, o uvjetima u kojima je taj predmet bio. Prateći zahvate koji se obavljaju na predmetima kada je to potrebno, i dalje pratimo stanje predmeta nakon što je ušao u muzej. Tako upisujemo konzerviranja, restauriranja i oštećenja predmeta koja nastaju tijekom vremena.

Stare inventarne knjige

Hrvatski povijesni muzej. U najstarijoj inventarnoj knjizi Hrvatskoga povijesnog muzeja, onoj iz druge polovice 19. st., ne postoji posebno mjesto za upis podataka o stanju predmeta, već su oni, ako su upisani, sastavni dio opisa. Tek se u kasnijim knjigama, na jedanaestom mjestu pojavljuje rubrika *Stanje / Zaštitni zahvati*. Rubrika je neredovito ispunjavana, no ipak daje određeni uvid u problematiku. Mogućnosti upisa bile su neograničene i često su to opisni unosi (npr: *alka na dnu kundaka nedostaje; željezni dijelovi potamnili, drvo crvotočno; dobro, zlatna vrpca malo potamnila*, i sl.) koji daju dosta detaljan uvid u stanje predmeta. Neki od čestih pojmova koji se spominju jesu: dobro, loše, oštećeno, restaurirano, zaprljano, nedostaje kopča, veoma zahrđano itd. Ako je rađen zahvat na nekome od predmeta čije je stanje karakterizirano kao loše, ispod pojma *loše*, upisano je *restaurirano* (katkad i s datumom restauracije).

Muzej grada Zagreba. U pojedinim inventarnim knjigama koje su se ručno ispisivale postoji rubrika *Stanje, zaštitni zahvati* u kojoj se navode pojmovi: dobro, dobro sačuvano, znatno oštećeno od vlage, napuknuta po duljini, na poleđini crvotočina, rubovi oštećeni, zaprljano, vrlo loše stanje, restaurirano, mjestimice uništeno, lijepljeno, nečitljivo, loše, lijepljeno na poleđini, požutjeli papir, zagađeno od muha, srednje, oksidiralo, ispucano, zaderano na pregibima, izjedeno od moljaca.

Slobodno upisivanje teksta često je rezultiralo vrlo dobrim opisom stanja predmeta. Jedan dobar opis stanja predmeta nalazimo npr. u inventarnoj knjizi iz 1970. g., u kojoj se za stanje muzejskog predmeta, stajaceg sata iz 1858. g. navodi da sat nije u pogonu, da je kućište sata dobro sačuvano, a zvono sata na nekoliko mjesta lijepljeno.

Integrirani informacijski sustav M++

Muzejska građa u Hrvatskome povijesnome muzeju i Muzeju grada Zagreba obrađuje se u integriranome informacijskom sustavu M++, koji polja za upis (obrađu) temelji na Pravilniku i CIDOC-ovim smjernicama te na individualnim potrebama kustosa.

EXPERT DESCRIPTION OF THE FIELD "CONDITION OF THE OBJECT" IN THE INTEGRATED M++ INFORMATION SYSTEM (CROATIAN HISTORY MUSEUM AND ZAGREB CITY MUSEUM)

This paper discusses the problem area of the expert nomenclature in the M++ integrated information system in connection with the concept *condition of objects*. At the beginning, there is a short note about the importance of the use of the condition of object field for the sake of the description and the life of the actual museum object. After that, the *condition of object field in the M++ integrated information system in the Croatian History Museum and the Zagreb City Museum* is discussed. In Zagreb City Museum the field is concluded for new entries, while in the Croatian History Museum, work is still ongoing.

Polje *stanje predmeta* u M++ pripada grupi podataka *Povijest*, čime je, možda, djelomice umanjena važnost dana u Pravilniku, u kojemu su ti podaci smješteni u grupu *Skupina podataka o identifikaciji*.

Polje nema strogo ograničen broj znakova za unos te daje veliku slobodu upisa, čime se onda otežava kvalitetno pretraživanje. Ispod samog polja za upis stanja predmeta nalazi se polje *Sažetak*, predviđeno za detaljniji opis stanja. No korištenje baze pokazalo je da polje za sažetak većinom ostaje prazno, dok kustosi sve podatke upisuju u polje *Stanje*.

Hrvatski povijesni muzej. U Hrvatskome povijesnome muzeju računalna je obrada građe započeta 1998. g., ali tek od 2004. možemo govoriti o jedinstvenoj inventarnoj knjizi u računalnom obliku. Razlozi za dijelom se mogu naći u vremenu potrebnome za prijelaz "s olovke na računalo", a dijelom zbog problema funkcioniranja Muzeja na dvije lokacije. Od 2004. uveden je jedinstveni inventar pa možemo govoriti o elektroničkoj inventarnoj knjizi.

Kako u struci ne postoji prihvaćeni tezaurus, postoji velika sloboda upisa. To je rezultiralo upisom čak 658 pojmova za stanje predmeta u M++. To više, što je velik dio upisa posljedica prijepisa iz starih inventarnih knjiga, u kojima je stanje predmeta često detaljnije opisivano. Nedostatak sustavnosti upisa uvelike otežava kvalitetno pretraživanje. U takvoj se situaciji nametnula potreba uređivanja polja *Stanje predmeta*. Kao moguće rješenje odlučeno je da se zatvori polje za nove upise i ostavi samo nekoliko ponuđenih pojmova. Koristeći se pojmovima koje su kustosi već upisali i imajući na umu njihovu učestalost, predloženo je da ostanu ovi:

1. odlično,
2. restaurirano,
3. dobro,
4. nepotpuno / nedostaje dio,
5. potrebno restaurirati,
6. konzervirano,
7. loše.

Radi kvalitetnog pretraživanja, koje zahtijeva točan unos pojma, važno je da pojmovi budu što jednostavniji kako bi rezultat pretraživanja bio siguran i učinkovit. U Hrvatskome povijesnome muzeju taj je proces još u postupku.

Muzej grada Zagreba. U Muzeju grada Zagreba od 2006. g. počela se voditi jedinstvena inventarna knjiga. Tada se dogodio i prijelaz na računalni oblik inventiranja u programu M++.

Prelaskom na M++ trebalo je prijeći i na drukčiji sustav opisa stanja predmeta jer računalni program ima svoje zakonitosti upisivanja koje moraju odgovarati zahtjevima pretraživanja. Taj proces i prilagodba na novi sustav provodili su se postupno. Na početku upisa zadržano je

načelo opisivanja stanja predmeta kao u starim inventarnim knjigama. Tako je dobivena tablica koja opisuje stanje predmeta s više stotina opisa, koji su bili posve nepretraživi. Zato je tu tablicu trebalo urediti, te su na Stručnom kolegiju kustosi, autori pojmova dogovorno odabrali kategorije podataka kojima će opisivati stanje predmeta:

1. dobro,
2. djelomično oštećeno,
3. oštećeno,
4. potrebna restauracija,
5. restaurirano,
6. konzervirano.

Svi detaljniji opisi dodaju se u sažetak. Uz stanje predmeta važno je navesti i datum kada je ustanovljeno opisano stanje. Stanje predmeta se mijenja (restauracija, konzervacija, čišćenje, propadanje), i ta se promjena također upisuje, ali obvezno kao idući zapis, kojemu odgovara novo stanje i novi datum kada je to stanje upisano.

Navedeni pojmovi pokrivaju sve potrebe, s time da su postojeći upisi kopirani u polje *Sažetak*, kako bi ostali sačuvani. Tako sistematizirano, polje je jednostavno i učinkovito pretraživo. Navedeni primjer pokazuje važnost dobro uređenog tezaurusa jer se samo sistematizacijom i normiranjem zapisa može postići kvalitetna, učinkovita i maksimalno pretraživa baza podataka za računalnu obradu muzejske građe.

Primjerice, često su upotrebljavani pojmovi *prljavo*, *oštećeno*, ali oba pojma pripadaju kategoriji *loše*, čime se proširuje broj predmeta koje će program pretražiti. S obzirom na to da je pri pretraživanju potrebno upisati točan pojam, važno je da pojmovi budu što jednostavniji i lako pretraživi, kako bi se u svakom trenutku mogla dobiti kvalitetna informacija o stanju u zbirci, ali i u fundusu cijelog muzeja.

Zaključak. Sve navedeno teško je postići ako više korisnika stvara veliku količinu nesistematiziranih upisa. Kao kvalitetno rješenje pokazalo se zatvaranje polja *Stanje predmeta* za svakodnevnih nove upise, uz kreiranje ponuđenih pojmova u suradnji s kustosima. No to ne znači da je polje trajno blokirano. Ako se uistinu pokaže potreba za novim pojmom, on se može dodati na listu odabranih, ali uz dobro objašnjenje i dogovor stručnog vijeća muzeja.

S obzirom na različitu vrstu građe o kojoj se pojedini muzej brine i s obzirom na njegove specifičnosti, vjerojatno će se i pojmovi koji opisuju stanje predmeta u pojedinim muzejima razlikovati. Muzej grada Zagreba i Hrvatski povijesni muzej imaju raznolikost i sličnu građu, te se nadamo da smo u nedostatku propisanih tezaurusa ovim radom pomogli muzejima koji imaju dosta posla s uređivanjem nazivlja i uputili ih na potrebu izrade tezaurusa.